

**BISKUPSKA KONFERENCIJA
BOSNE I HERCEGOVINE**

**POLITIKA
PO MJERI ČOVJEKA**

Moralne vrijednosti i načela
kao temelj političkog djelovanja
prema socijalnom nauku Katoličke Crkve

Sarajevo 201: .

Politika po mjeri čovjeka

Izdaje: Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine

Tehničko oblikovanje: Katolička tiskovna agencija BK BiH

Tisak: TOP DOG d.o.o.

Naklada: 1000 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

322
272-42:32

POLITIKA po mjeri čovjeka : moralne vrijednosti
i načela kao temelj političkog djelovanja prema
socijalnom nauku Katoličke crkve / Sarajevo:
Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine, 2014.
- 41 str. ; 21 cm

Bibliografija i bilješke uz tekst.

ISBN 978-9958-863-04-2

COBISS.BH-ID 21009926

Predgovor

Sadržaj ove knjižice je ponuđen kao jedan skroman ali, nadam se, koristan priručnik za **pravilno orijentiranje** u javnom, političkom i društvenom djelovanju u suvremenom pluralističkom društvu. Ujedno želi potaknuti – osobito mlade – na jače angažiranje na društvenom i političkom području. Namijenjena je našim sugrađanima, koji se deklariraju kao vjernici – prvenstveno katolicima, ali i drugim kršćanima, te i pripadnicima drugih religija i svjetonazora.

Kod nas je pod utjecajem donedavnog političkog sistema još uvijek uvriježeno mišljenje kako su religija i svijet dva potpuno odijeljena područja, koja nisu ni u kakvom međusobnom odnosu. Osobito ako je riječ o kršćanstvu, onda se ne rijetko traži da se prakticiranje vjerskog uvjerenja odvija poglavito pa i isključivo u bogoštovnim prostorima. Takozvana svjetovna područja (indoles seculares) ne trebaju biti ni pod utjecajem kao niti pod konkretnim oblikovanjem od strane kršćanske vjere, odn. kršćanskih vjernika.

Ima se dojam da se mnogi kršćani – nedovoljno poučeni o svojoj ulozi u društvu i javnom životu – dragovoljno povlače u „sakristiju“, tj. u bogoštovne prostore. Takav svoj postupak oni opravdavaju svojim uvjerenjem da se biti kršćanin svodi isključivo na molitvu i bogoslužje, dok ozbiljan i zauzeti rad – iz svoje kršćanske vjere – na uređenju društvenih odnosa i na zauzetoj brizi oko stvorenog svijeta ne smatraju zadaćom koja je s njihovim kršćanskim identitetom nerazdvojno povezana. Takvo mišljenje i ponašanje nužno dovodi do sve veće dekristijanizacije današnjeg (suvremenog) svijeta, jer religija koja se ne brine za svijet doprinosi širenju bezvjerja u svijetu. Te činjenice mnogi – inače savjesni i revni – katolici u našoj sredini nisu u dovoljnoj mjeri svjesni.

I.

U svome službenom **socijalnom nauku** Katolička Crkva za sebe tvrdi da je ona životni princip ljudskog društva, i da je zato kršćanima u svijetu stavljeno u zadatak, sva područja društvenog života nastojati oblikovati kršćanskim vrednotama i principima, koji

su namijenjeni svim članovima ljudskog roda. U ovom kontekstu vrijedi podsjetiti da je Drugi Vatikanski koncil (1962 - 1965) svojim naučavanjem produbio istinu vjere da Crkva – služeći Bogu ujedno stoji na usluzi i ljudskom rodu, osobito kad je riječ o istini i ljubavi.

Isti Koncil je imao važan utjecaj na kontinuitet u službenom socijalnom učenju pokoncilskih papā. Time je došla još više do izražaja trajna vrijednost crkvenog socijalnog nauka.

Naš prvi blaženik iz laičkog staleža Ivan Merz ovako je pisao: „Politikom se moraju baviti i katolici. Naime, zadaća je politike naći sredstva kojima će ljude usrećiti na zemlji. Ljudi hoće na razne načine usrećiti narod i društvo i zato se građani okupljaju u političke stranke ... Lažni su politički proroci koji kažu da vjera nema s politikom posla“ (Sabrana djela, Sv. 2 str. 397).

U dokumentu Drugog Vatikanskog koncila – konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu (Gaudium et Spes) jasno se ističe **stav Crkve prema političkom djelovanju** njenih članova: „Svi kršćani treba da u političkoj zajednici postanu svjesni svog posebnog poziva (...) Da bi svi građani bili sposobni izvršavati svoju ulogu u životu političke zajednice, treba posvetiti veliku brigu građanskom i političkom odgoju. Taj je odgoj veoma potreban danas, i to narodu, napose mladeži“ (GS 75).

Poslanje Crkve, koje je ona dobila od svoga božanskog Utemeljitelja Isusa Krista, nije poglavito političke prirode. Ona ima zadaću da upozna sve, ljude dobre volje s vrednotama Evandjelja. Zato joj nije strana inkulturacija tih vrednota u konkretno društvo.

To uključuje i ostvarivanje određenih projekata, koji omogućuju odgovarajuće političko obrazovanje i odgoj. Škola, sveučilište, socijalna udruženja, različita područja javnog zanimanja kao i znanstveni centri i institucije prikladna su mjesta za ostvarivanje autentičnog građanskog i političkog obrazovanja.

Osim toga, nikako se ne smije zanemariti također i sve važniju zapravo revolucionarnu ulogu „novih medija“ u suvremenoj političkoj areni. Oni stvaraju jednu novu političku kulturu, oblikuju demokraciju i politiku. Politička izobrazba zahtjeva da se raspravlja o velikim mogućnostima i zabrinjavajućim rizicima koje nude suvremene informativne tehnologije.

II.

Katolička Crkva se osjeća pozvanom **služiti čovjeku u svim njegovim dimenzijama**. Zato se trudi doprinijeti onim ciljevima, koji pospješuju **zajedničko dobro društva**. Pri tome ona želi prije svega biti „čuvar transcendentnosti ljudske osobe“, kako to izrijekom naglašava u već spomenutom dokumentu (GS 76). Tamo ujedno pojašnjava da se „Crkva nikako ne podudara s političkom zajednicom niti se veže uz bilo koji politički sistem“ (isto). To ipak ne znači da ona nema što reći političkoj zajednici kada ju – polazeći od vrednota i kriterija Evanđelja – osvjetljava.

„Crkva smatra vrijednim hvale i poštovanja djelo onih, koji se na službu ljudima posvećuju dobru države i uzimaju na teret te odgovornosti“ (GS 75). Politika je dakle, jedno djelo koje zaslužuje „hvalu i poštovanje“. To djelo pretpostavlja svijest odgovornosti kod onih koji ga obavljaju. Od svih, koji se nalaze u javnim službama očekuje se s pravom bezuvjetno korektno ponašanje i čestitost koja odgovara njihovoj službi. Zvijezda vodilja i ujedno cilj svakog političkog angažiranja mora biti **opće dobro**.

Političko djelovanje u društvu kao i u državnim institucijama trebalo bi biti velikodušno, nesebično služenje čovjeku i društvu, a nikako ne bi smjelo biti zloupotrijebljeno za osobno ili skupno bogaćenje zanemarujući pri tom zajedničko dobro cijelog naroda odnosno svih građana.

Bitni elementi svake političke i administrativne službe koja to ime zaslužuje jesu **kompetentnost i spremnost** – na jednoj strani i **svijest odgovornosti i disciplina** – na drugoj strani.

Sve češće očitovani zahtjev za jednom jasnom, poštenom i ozbiljnom političkom praksom može se stoga prepoznati kao „znak vremena“.

Bez da se popušta logici površnih i brzopletih osuda ili iskušenju razorne kritike, mora se ipak istaći žurna potreba jednog snažnog **etičkog** angažmana oko istinske **obnove politike** i to poglavito u pogledu jedne bolje socijalne kvalitete života društva. Ta bolja socijalna kvaliteta života moći će se postići ako postoji i ako se odlučno na djelu provodi **socijalna odgovornost**. Socijalna pak

odgovornost počinje s **poštivanjem slobode i dostojanstva** svakog čovjeka uključujući i dostojanstvo svakog **nerodenog života**. Ta odgovornost se odnosi na **zaštitu braka i obitelji**, na zalaganje za temeljne vrijednosti u ljudskom društvu – za istinu, pravednost i ljubav; za odgoj, obrazovanje i kulturu; za **vrijednost ljudskog rada** a time i za partnerske odnose između poslodavca i radnika kao i manualnog i intelektualnog rada u privrednom i socijalnom području života. Odgovornost u političkoj praksi mora se osobito pokazati u pažnji i zauzimanju za sve **obespravljene**, za sve koji se nalaze u teškoj životnoj situaciji zbog nesređene administrativne i ekonomske situacije u zemlji.

III.

I danas, u ovom našem životnom okruženju, **ideološka pitanja** u javnom, društvenom, a osobito u političkom djelovanju igraju važnu ulogu. Ta činjenica zahtjeva i od kršćana veći i učinkovitiji angažman u javnom životu. Politička nezainteresiranost i pasivnost mogle bi biti (a ne rijetko i jesu) teški propusti s nesagledivim posljedicama.

Svuda i uvijek se treba – a i može pružiti kvalitetan doprinos izgradnji jednog humanijeg i pravednijeg društva u kojem će svi naši sugrađani moći dobro kao ljudi živjeti – materijalno, moralno i duhovno, te tako izgrađivati u svojoj zemlji pravedni mir za sadašnje i buduće generacije.

Budući da se politički život sastoji u tome da se razmišlja ne samo parcijalno nego poglavito univerzalno, službenoj političkoj vlasti mora biti važno da podupire sve **oblike solidarnosti** unutar jedne zemlje, također između naroda i zemalja.

Dostojanstvo političkog djelovanja vidljivo je iz njega samoga, jer ono za svoj cilj ima – i mora imati – **služenje čovjeku i društvenoj zajednici**, promičući i štiteći neprekidno njihova prava i ispunjavajući njihova opravdana očekivanja.

Iz toga proizlazi da **moralne vrijednosti i etičke dimenzije moraju imati prednost** i da moraju doći do izražaja. One se u političkom djelovanju moraju očuvati unatoč mogućim nepredviđenim okolnostima ljudskog djelovanja ili pak nekim interesima koji mogu biti i u suprotnosti sa spomenutom prednosti moralnih vrijednosti i etičkih dimenzija.

IV.

Kod ove teške ali nužne zadaće uvažavanja moralnih vrijednosti i etičkih načela u politici, **pozvani su katolici** – zajedno s pripadnicima drugih konfesija – **da preuzmu svoje obveze**. Zauzeta nazočnost katolika u vodstvu i izgradnji našeg društva i zemlje – prema socijalnom nauku Katoličke Crkve – njihov je poziv i obveza. Da bi bili sposobni što plodnije izvršavati svoju ulogu u životu naše društvene i političke zajednice moraju se pobrinuti za svoj **ispravan i dostatan građanski i politički odgoj i obrazovanje**. Ako se to ima, onda je za očekivati da se ima i kršćanski ispravno oblikovana vlastita savjest.

Tada će se moći djelovati i odlučivati u vlastitoj odgovornosti (a ne najprije očekivati upute od vodstva Crkve za svako konkretno vremenito rješenje aktualnih društvenih i političkih problema). Naši sugrađani kao i državni autoriteti – nekatolici – imaju pravo i moraju moći računati i s domaćim zrelim i odgovornim katoličkim političarima.

Budućnost demokracije u jednom društvu i zemlji ovisi u stvari od sposobnosti da se obrazuju i odgoje muževi i žene, koji će biti spremni braniti i promovirati određene univerzalne istine i vrijednosti. Ona će biti ugrožena ako politika i zakonodavstvo ne budu u uskoj vezi s prirodnim moralnim zakonom koji je upisan u svako ljudsko srce.

Korisno je podsjetiti se na smjerodavne riječi pape Ivana Pavla II iz s njegove Apostolske postsinodalne pobudnice „Ecclesia in Europa – Crkva u Europi“: „U izgrađivanju grada dostojna čovjeka *vodeću ulogu trebao bi odigrati društveni nauk Crkve*. Po tom učenju Crkva stavlja europski kontinent pred pitanje moralne kvalitete njegove civilizacije... Cjelinom načela koja pruža, taj (crkveni) nauk

pomaže postaviti čvrste temelje za suživot po mjeri čovjeka, u pravednosti, istini, slobodi i solidarnosti.

Kako ima za cilj braniti i promicati dostojanstvo osobe, temelja ne samo gospodarskog i političkog života već također društvene pravednosti i mira, taj nauk može poduprijeti stožere na kojima počiva budućnost kontinenta. U njemu su sadržane smjernice koje omogućuju obranu moralnih struktura slobode, tako da se europska kultura i društvo očuva kako od totalitarističke „utopije pravednosti bez slobode“ tako i od „slobode bez istine“, koja ide ruku pod ruku s lažnim pojmom „tolerancije“. Obje su te utopije donijele zablude i strahote za čovječanstvo, kako to žalosno potvrđuje sama nedavna europska povijest“ (br. 98).

Neće netko za nas učiniti ono što mi sami ne učinimo! Zato, neka nitko ne kaže za sebe: mene se ne tiče ili o meni ne ovisi! Po zagovoru Presvete Bogorodice Marije, Majke svih ljudi i narodā, neka Svevišnji Bog, Stvoritelj i Spasitelj ljudskog roda, potakne mnoge da se odlučno založe za izgradnju „civilizacije ljubavi“ i uređenih međuljudskih odnosa, bez čega se ne može ostvariti miran i siguran zajednički život nigdje pa ni u našem životnom okruženju.

Banja Luka - Sarajevo, 10. ožujka 2014.

*✠ Franjo Komarica, biskup banjolučki,
predsjednik BK BiH*

Uvod

Naša je zemlja, kao i mnoge druge zemlje srednje, istočne i jugoistočne Europe koncem osamdesetih i početkom devedesetih godina doživjela krah komunističkog sustava te se uvođenjem višestranačja u politici i slobodnog poduzetništva u ekonomiji bar deklarativno opredijelila za demokraciju i slobodno tržišno gospodarstvo, kako su se više ili manje uspješno uspjeli realizirati u razvijenim kapitalističkim zemljama Zapada. Naš prekid s komunističkim sustavom što, nažalost, ne znači i prekid s komunističkim mentalitetom pratila su, za razliku od drugih zemalja, krvavi obračuni nametnutog rata, koji su iza sebe ostavili pustoš i u materijalnom i u duhovnom smislu. Neosporna je činjenica da se procesi ozdravljenja čovjeka i društva te izgradnja zemlje ni izdaleka nisu ostvarili u onoj mjeri, u kojoj je to bilo nužno i u kojoj se to na temelju proteklog vremena od blizu dva desetljeća s pravom moglo očekivati. Neispunjena očekivanja dobrano su poljuljala vjeru u demokraciju, a pogotovo u politiku. Upravo je povjerenje pučanstva u politiku i političke stranke doživjelo najjači pad. Time je dovedeno u pitanje i povjerenje u važne demokratske institucije. Pad osobne vjerodostojnosti političara dosegao je najnižu točku. Najčešće asocijacije koje se povezuju sa zvanjem političara danas su nepoštenje, korumpiranost, koristoljublje, nesposobnost u djelovanju i nevjerodostojnost. Politika, političari, stranke ne djeluju atraktivno. Često izgleda da su koncentrirani samo na vlastiti probitak, da misle samo na vlastitu stranku i na svoju moć. Svakodnevni skandali i sudski procesi posljednjih desetljeća potvrđuju takav utisak i pojačavaju nepovjerenje prema politici, ali i duh pobune i otpora, koji može završiti u destruktivnom ponašanju.

Toj negativnoj slici političara pridonosi i način na koji se njihovo djelovanje i propusti prikazuju u javnosti, odnosno način kako se to u medijima predstavlja, vrednuje i diskutira.

Drugim riječima, u načinu izvještavanja često se krije jedan od važnih faktora koji još više pojačava nezadovoljstvo tobožnjim ili stvarnim političkim zlima. Slobodni mediji i kritički novinari se obično shvaćaju kao čuvari javnog morala i u razotkrivanju političkih zala vide svoju važnu zadaću. Slična očekivanja ima i

najveći dio javnosti. Međutim, u praksi ta hvalevrijedna uloga medija često završi u svojevrsnom negativizmu, kojemu „dobra vijest“ nije spomena vrijedna, a prikazivanje normalnoga izgleda dosadno.

Utjecaj medija u negativnom je znatno veći, nego u pozitivnom. Krivnja za to ne leži na medijima, nego prvenstveno u sklonosti ljudske naravi. Skandali se lakše prodaju. Problem za medije nastaje onda, kad su isti u borbi za naklonost svojih potrošača spremni udovoljavati toj sklonosti i pod cijenu žrtvovanja objektivnosti.

Osim nepovjerenja u politiku i političare, reakcija velikog dijela građana se očituje u apstinenciji, najčešće na izborima, ali isto tako i kod drugih oblika demokratske participacije. Međutim, oni koji misle, da se mogu držati podalje od politike, podliježu jednoj od temeljnih pogrešaka.

Politika nije neko sporedno i zanemarivo područje društvenog života, koje možemo zaobići time da se njime ne bavimo. Pa i tamo gdje građani ne žele ništa imati s politikom, oni ne mogu pobjeći politici i njezinom djelovanju. Politika nas dotiče još u ranom djetinjstvu kao članove najmanje socijalne jedinice, obitelji, čiji životni uvjeti ovise o javnim ustanovama i zakonima, o komunalnoj politici, obrazovnoj, poreznoj i socijalnoj politici države. Politika nas dotiče i kao članove zajednice s njezinim javnim ustanovama, koje treba financirati, kao sudionike u prometu, kao potrošače energije, kao konzumente i porezne obveznike. Dotiče nas i kao građane neke zemlje preko koje smo uključeni u veliku mrežu odnosa ne samo unutar, nego i izvan zemlje.

Dotiče nas i kao pripadnike određene kulture ili kao članove Crkve, čije djelovanje je regulirano zakonima.

Prema tome, politika nije nekakvo zasebno područje društva, koje se može jasno odvojiti od drugih područja, od rada i gospodarstva, od kulture, sporta, obrazovanja i znanosti, od religije i Crkve. Politiku treba, doduše, od svega toga razlikovati, ali ona nužno prožima sva ta područja, jer u svim tim područjima postoje pitanja, koja treba regulirati kako bi se čovjek u svom osobnom i društvenom životu mogao što bolje razvijati i kako bi mu u toj realizaciji područja kao što su gospodarstvo, socijalna sigurnost,

umjetnost i kultura, mediji i sport, znanost i obrazovanje te prakticiranje vjere ponudila što bolje uvjete.

Nije potrebno posebno dokazivati da Bosna i Hercegovina već skoro dva desetljeća na političkom, ekonomskom, društvenom i drugim područjima ne pokazuje skoro nikakav napredak, da u zemlji vlada sve veće beznađe i nepovjerenje u političke i demokratske institucije, da su još uvijek žive ili lako ožive strasti mržnje, nesnošljivosti i nasilja da sve više posebno mladih ljudi svoju budućnost ne vide u ovoj zemlji, te da ni međunarodna zajednica, koja je ovoj zemlji nametnula jedan u biti nepravedan i već odavno nefunkcionalan politički okvir, ne pokazuje nekakav poseban interes za njezinu sudbinu. Za takvo stanje obično se okrivljuje politiku i političare. Sigurno je, da se kao jedan od važnih uzročnika ovakvog stanja može prepoznati u često isticanoj „križi morala u politici”.

Mi, katolički biskupi u Bosni i Hercegovini, kao građani, kojima je na srcu naša zajednička sudbina, ali i vjerni svom poslanju propovijedanja vjere i morala te poticani mnogobrojnim intervencijama učiteljstva Crkve, između ostalog i dokumentom Kongregacije za nauk vjere pod naslovom „Doktrinalna nota o nekim pitanjima vezanim uz sudjelovanje katolika u političkom životu”¹ želimo u ovoj knjižici iznijeti neka načelna razmišljanja:

- o važnosti političkog rada kao djelovanja za opće dobro,
- važnosti sudjelovanja vjernika u politici te o
- važnosti moralnih kriterija i moralnih vrijednosti, kako bi politika bila vjerodostojna i služila čovjeku. Iznoseći načelne stavove, želja nam je da dopremo i stupimo u dijalog ne samo s političarima koji se deklariraju katolicima, nego i s mnogim ljudima dobre volje pripadnicima drugih konfesija kao i s onima koji ne vjeruju.

---

¹ Kongregacija za nauk vjere, Doktrinalna nota o nekim pitanjima vezanim uz sudjelovanje katolika u političkom životu, IKA, Zagreb, 2003., (kasnije u tekstu Doktrinalna nota).

Izazovi političkog djelovanja

1. Izazovi političkog djelovanja

Kao što smo već spomenuli, politika prožima sva područja života i djelovanja. Ona ih može u slobodi poticati, štiti i pomagati; ali ona za njih, a time i za ljude, može biti, opasna, ovisno od toga kakvim ciljevima se vodi i koju sliku o čovjeku i društvu ima. Budući da se radi o ljudskom djelovanju, nužno se postavlja i pitanje njegova moralnog vrednovanja. Kako bi moralna procjena političkog djelovanja bila što objektivnija, potrebno je uzeti u obzir neke specifične izazove s kojima se politika susreće.

Prvo što treba istaknuti jest činjenica, da se većina građana, pa prema tome i kršćani, ne mogu zadovoljiti nikakvim uobičajenim relativizmom vrijednosti, koji svoje kriterije izvodi iz ispitivanja javnog mnijenja, odluke većine ili onoga što zovemo „duh vremena“. Moral ne pita za „normativnost faktičnog“, nego zahtijeva faktičnost normativnog. Etički normativno se ne može temeljiti na onom što je slučajno ili empirijski nadohvat ruke, nego označava dobro koje treba realizirati.

Političko djelovanje uvijek je povezano i s upotrebom moći. Bez moći i prisile se ne može ostvariti nikakva politika, jer upravo njihov izostanak privlači one, koji su spremni tu prazninu zloupotrijebiti za vlastite ciljeve. U demokraciji je moć na razne načine podijeljena i kontrolirana. Upravo ta podjela i kontrola sprečavaju preveliku koncentraciju moći i njezinu zloupotrebu, ali prisiljavaju i na koalicije i kompromise, što ne samo da otežava realizaciju vrijednosti, nego može imati za posljedicu i njihovo žrtvovanje.

Politika i političari se često nađu između različitih interesnih skupina, koje ne prezaju od konflikata i koje su spremne upotrijebiti zakonski prihvatljiva sredstva koja im stoje na raspolaganju. Tako će npr. udruge poslodavaca svoj pritisak na politiku pojačati obustavom investicija, dok će sindikati reagirati obustavom rada.

U takvom konfliktnom slučaju pravo je herojstvo, kad se političari uspiju oprijeti cijelom tom spektru pritisaka interesnih

skupina i ustrajati na realizaciji ciljeva, koji služe općem dobru ili stati u obranu onih, koji nisu organizirani, čiji se glas ne čuje ili koji nisu ni u stanju svoje opravdane interese javno artikulirati, kao što su nezaposleni, obitelji s brojnom djecom, osobe s posebnim potrebama, nerođeni.

Politika je prožeta borbom interesa i demokratske konkurencije za vlast. Ona može pogodovati i određene načine ponašanja, koja su moralno gledana dvojbeni, kao npr. grupni egoizam, razmišljanje u kategorijama prijatelj – neprijatelj, upotreba moralno neprihvatljivih metoda i sredstava, pribavljanja parlamentarne većine, kojom se bezobzirno gaze prava drugih i temeljne vrijednosti itd.

Politika i političari ponekad moraju preuzeti funkciju žrtvenog jarca i ulogu onog, koji „snosi odgovornost”, dok se stvarne odluke donose negdje drugdje, često u anonimnim gremijima birokracije, interesnim skupinama, međunarodnim političkim krugovima, velikim financijskim institucijama i sl.

Posebno je sve veća uloga ovih posljednjih, ali zanemarive nisu ni sve nove i izazovnije situacije stvaranja činjeničnog stanja, što ih sa sobom donosi moderna znanost (npr. u području bio-medicine), a politika tek naknadno mora, najčešće bezuspješno, bar pokušati ograničiti moguće negativne učinke.

Na koncu, potrebno je također spomenuti i medijsko posredovanje politike, koje često odlučuje što je važno ili što mora biti na dnevnom redu javnog diskursa. Mediji, s jedne strane, tematiziraju pitanja, kojima političke stranke ili vlast ne pridaju neku važnost. Jednom na površinu izvučeno pitanje, ako je još uz to dobro inscenirano, može u javnoj diskusiji zauzeti mjesto koje mu objektivno i bez ciljanog medijskog posredovanja nikada ne bi pripalo. S druge strane, mediji često mogu iz redovitog pogona dnevne politike izabrati određena pitanja, te skrenuti pozornost javnosti na teme prema vlastitom izboru. I u jednom i u drugom slučaju možemo reći da mediji stvaraju politiku.

Svi ovi izazovi, pritisci ili ovisnosti ne znače da je politika bespomoćna. Nužnost stvaranja kompromisa često, doduše, otežava realizaciju zacrtanih ciljeva i s njima povezanih vrijednosti, ali ih najčešće nisu u stanju potpuno onemogućiti. Za razliku od nekih drugih društvenih čimbenika politika i političari imaju na raspolaganju cijeli niz mogućnosti i prednosti, kojima si mogu osigurati nužni prostor za slobodno i odgovorno djelovanje. To znači, da nužnost traženja kompromisa donekle otežava, ali ne onemogućava ni vjerodostojno zastupanje moralnih vrijednosti u politici.

**Moralne vrijednosti
kao temelj političkog
djelovanja**

2. Moralne vrijednosti kao temelj političkog djelovanja

Moralna pitanja u politici su neizbježna. Svako ljudsko djelovanje, pa tako i političko, nužno je podložno moralnom vrednovanju. To je očito iz same svrhe kojoj politika treba služiti, na temelju očekivanja, koja javnost ima od politike, kao i iz kritike političkih zala. Pitanje je, međutim, koji se vrijednosni kriteriji koriste i odakle se uzimaju?

Treba li se politika držati religiozno utemeljenog morala, koji vrijedi za pripadnike određene vjerske zajednice, ili općeg čudorednog zakona, koji je utemeljen u praktičnom razumu odnosno u savjesti?

Moralno razlikovanje između „dobra” i „zla” je temeljna razlika, koja koliko-toliko izmiče promjenama duha vremena i modnim trendovima. Takva se mjerila nalaze u povijesnim iskustvima jednog naroda, jedne kulture, ali također i prije svega u religioznim tradicijama i vjerskim zajednicama. Moralni imperativi se pokazuju i u savjesti svakog čovjeka, koji ako ništa prije, a ono u trenutku kad i sam postane žrtva zlih makinacija, počinje uviđati, što je ono pozitivno što bi trebalo vrijediti za sve. Onaj tko priznaje postojanje univerzalnih vrijednosti, neće uvažavati samo ono što je pragmatično, što u javnosti nailazi na odobravanje, nego će pitati, što je važno da bi život svih ljudi uspio.

Relativno ne problematično, budući da se nalazi i u biblijskoj predaji ali je i razumski dostupno, jest političko djelovanje prema „zlatnom pravilu”, koje je izraženo još u starozavjetnoj knjizi o Tobiji (4,15): „Ne čini nikome što bi tebi samomu bilo mrsko”, i koje Matejevo evanđelje (7,12) donosi u pozitivnoj formi: „Sve, dakle, što želite da ljudi čine vama, to i vi činite njima!” (usp. također i Lk 6,31), a koje u raznim varijantama nadilazi granice kultura. Konsenzus je u dobroj mjeri moguće postići i kad su u pitanju Deset zapovijedi, bar između kršćana, židova i u ograničenoj mjeri kod muslimana. Međutim, sve ono što predstavlja specifičnost kršćanske vjere i što je povezano s milošću nije moguće upotrijebiti za

oblikovanje političkog života, pogotovo ne u dobrano sekulariziranom i pluraliziranom društvu. Takvi pokušaji završavaju u integralizmu, kakav je karakterističan za drugu polovicu 19. i početak 20. stoljeća, a sama Crkva ga se odrekla još i prije II. Vatikanskog koncila.

Što je onda obvezatno ne samo za kršćane, nego i za sve građane u demokratski uređenom društvu? Na to pitanje nije lako dati odgovor, jer odgovor koji je moguć nudi moralno-normativne vrijednosti, koje mogu poslužiti samo kao orijentacija i smjerokazi, unutar kojih je moguće tražiti konkretna rješenja. Takve vrijednosti nazivamo temeljne vrijednosti. One nisu proizvoljni postulati, nego proizlaze iz naravi čovjeka i s njom moraju biti u skladu. Ipak, njihova dugotrajna ukorijenjenost u nekom kulturnom krugu nije samo po sebi garancija njihova opstanka. Naime, sve ljudsko ili ono što dopadne čovjekovih ruku izloženo je promjeni, obezvredivanju i propadanju. Mogu li se te promjene temeljnih vrijednosti na nečemu verificirati? Ono posljednje, što im daje mjeru i obvezatnost jest ljudsko dostojanstvo. U osobnom dostojanstvu i slobodi čovjeka leži temelj njegovih neotuđivih prava, koje su povezane s odgovarajućim obvezama poštivanja prava drugih. Dostojanstvo čovjeka obvezuje na razmišljanje i ponašanje, koje npr. već u korijenu onemogućavaju svaki rasizam ili nacionalnu isključivost.

Kad govorimo o dostojanstvu čovjeka, onda time ne mislimo samo, da čovjek stoji na vrhu vrijednosne skale i da mu nikakva druga vrijednost, naravne ili socijalne vrste, nije nadređena ili jednaka. Dostojanstvo upućuje na činjenicu, da je čovjek neusporediv i drugačije vrste, nego sve drugo što u ovom svijetu postoji. Čovjek ima dostojanstvo, jer je jedinstven i nadilazi sve organsko i anorgansko. Po svojoj tjelesnosti on je doduše dio ovih razina postojanja, uvezan u prostor i vrijeme. Istovremeno je kvalitativno drugačiji, duhovno-osobni bitak. U pojmu „dostojanstvo” sadržano je sve ono, što je filozofska misao tijekom tisućljeća o čovjeku kao osobi kao i o odnosu pojedinca i društva istraživala i izrekla. Budući da posjeduje nepovredivo dostojanstvo,

onda i društvo i država moraju služiti čovjeku i njegovu svestranom razvitku.

Da li i koliko će jedan političar držati do moralnih vrijednosti, ovisi prvenstveno od njegove osobne savjesti, ali i od vrijednosne svijesti građana i birača. Sveci u politici, kao npr. Toma More, rijetka su pojava. On je svojevremeno „posvjedočio svojim mučeništvom 'neotuđivo dostojanstvo čovjekove savjesti'.“

Svojim životom i smrću je poručio da se „čovjek ne smije odijeliti od Boga niti politika od morala“. ² Nažalost, političari su često prije odraz, nego uzori društva, koje ih je demokratski biralo. U tom smislu i pod pretpostavkom da postoji stvarna sloboda izbora, izgleda da svaki narod ima političare, koje zaslužuje i onaj oblik demokracije, koji odgovara njegovom vrijednosnom sustavu.

Utoliko je važniji kritičko-konstruktivni korektiv kao što je Crkva, koja se unutar demokracije zalaže za one moralne vrijednosti, koje demokraciju mogu bitno stabilizirati. Kao što ćemo vidjeti, Crkva u naviještanju moralnih vrijednosti vidi jedan bitan dio svog poslanja, ali i očekivanja sa strane društva idu u dobroj mjeri u istom pravcu.

---

² Doktrinalna nota, br. 1, str. 7.

Odnos Crkve prema politici

3. Odnos Crkve prema politici

Kad se govori o „odnosu Crkve prema svijetu”, pa time i prema politici, onda se često polazi od predodžbe podjele stvarnosti na dva dijela, prema kojoj svijet kao povijesno-društvena stvarnost predstavlja jednu, a Crkva drugu, od svijeta odvojenu veličinu. Drugi Vatikanski koncil naglašava da i Crkva posjeduje društveno-povijesne elemente, jer je i sama u svijetu i sastavljena od ljudi, koji su istovremeno u odnosu s raznim područjima svijeta. Lik Crkve određuju kako pripadnost svijetu, tako i različitost od svijeta. Zato možemo reći da se život Crkve, s jedne strane, odvija prema principu dualiteta, jer se radi o dvije samostojne veličine od kojih svaka, Crkva i svijet, ima svoju autonomiju.

Između Crkve i svijeta postoji elementarna razlika, jer je Crkva kao božanski događaj po svom bitku i svojem izvorno religioznom poslanju usmjerena prema onostranom cilju čovjeka, pa time prirodno stoji u određenoj suprotnosti prema svijetu. U tom smislu Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu „Gaudium et spes”³ kaže: „Proizlažeći iz ljubavi vječnog Oca, u vremenu utemeljena od Krista Otkupitelja, ujedinjena u Duhu Svetome, Crkva ima spasenjski i eshatološki cilj, koji se može potpuno postići samo u budućem vijeku” (GS 40, 2).

S druge strane, Crkva nije samo „duhovna zajednica”, nego se očituje i kao „vidljivi sklop” (LG 8, 1);⁴ „ustanovljena i uređena kao društvo” (LG 8,2) i opskrbljena „prikladnim sredstvima vidljivoga i društvenoga jedinstva” (GS 40, 2).

Bez obzira na taj dualitet, bilo bi nespojivo s naravi Crkve da ju se dijeli na „otajstveno tijelo Kristovo” ili duhovnu zajednicu, s jedne, i zemaljsku Crkvu odnosno „društveni sklop” s druge strane. Naprotiv, Crkva tvori „jednu složenu stvarnost koja nastaje sraščivanjem

---

³ Drugi vatikanski koncil, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu „Gaudium et spes”, u: Isti, Dokumenti, KS, Zagreb, 7. izd., 2008., (kasnije u tekstu GS).

⁴ Drugi vatikanski koncil, Dogmatska konstitucija o Crkvi „Lumen gentium”, u: Isti, Dokumenti, KS, Zagreb, 7. izd., 2008., (kasnije u tekstu LG).

ljudskoga i božanskoga elementa” (LG 8, 1). To znači da osim principa dualiteta vrijedi i princip integracije, jer su ove veličine, Crkva i svijet, upućene jedna na drugu i u konkretnom životu čovjeka srastaju u jednu kompleksnu stvarnost.

Prema tome, u svom svakodnevnom stavu prema svijetu kršćanin, pa onda i Crkva, ne stoje pred izborom: bijeg od svijeta ili odgovorno sudjelovanje. Bijeg od svijeta bi već sam po sebi značio sudjelovanje u grijehu svijeta. Griješiti se može ne samo zlim djelima, nego i propustom ili bijegom.

Drugi Vatikanski koncil je potvrdio uzajamnu neovisnost političke zajednice i Crkve: „Politička zajednica i Crkva, svaka na svome osebujnom području, jedna o drugoj neovisne su i autonomne. Obje su, iako s različitog naslova, u službi osobnog i društvenog poziva istih ljudi” (GS 76,3). To ne znači da je Crkva indiferentna prema političkoj stvarnosti. Naprotiv, **Crkva smatra svojom zadaćom i odgovornošću svog socijalnog nauka da političko područje podvrgne etičkoj prosudbi**, ako su temeljna prava ljudske osobe, spasenje čovjeka ili društvena pravda u opasnosti: „Uvijek, međutim, i posvuda ona treba imati pravo da s istinskom slobodom propovijeda vjeru, naučava svoj društveni nauk, nesmetano vrši svoju službu među ljudima te da donosi ćudorednu prosudbu također u onim stvarima koje se tiču političkog poretka, kada to zahtijevaju temeljna prava osobe ili spas duša” (GS 76,5).

U principijelnom pitanju „relativne autonomije zemaljskih stvari” kad je u pitanju odnos Crkve i države imamo dakle dijalektičku situaciju. S jedne strane je potvrđena materijalna samobitnost zadaće države u njezinoj vlastitoj zakonitosti i neovisnosti od crkvenih utjecaja. S druge strane, odlučno se odbacuje identifikacija političke autonomije i etičke indiferentnosti. Dogmatičar i dugogodišnji voditelj Katoličke akademije Bavarske, K. Forster, sažima ambivalentnost odnosa između Crkve i države u tvrdnju: „Primijenjeno na odnos Crkve i države teza o autonomiji znači odustajanje od pomoći sa strane državne prisile u ispunjavanju crkvene zadaće, gdje god bi ta zadaća kroz takvu vrstu suradnje

mogla biti ugrožena u svojoj čistoći, ali ne i neutralnost Crkve u pitanjima političkog uređenja”.⁵

Crkva, dakle, ima pravo donijeti éudorednu prosudbu o određenom političkom poretku, ako su u pitanju ljudska prava i spas duša. Druga prava, posebno ona koja bi se odnosila na stvarnu vlast, II. Vatikanski koncil Crkvi ne priznaje.

Snaga koju ona pruža ljudskom društvu „sastoji se u onoj vjeri i ljubavi koje su učinkovite u životu, a ne u nekom izvanjskom gospodstvu koje bi se vršilo čisto ljudskim sredstvima” (GS 42, 3). Ivan Pavao II. u propovijedi u brazilskom Recifeu, 7. srpnja 1980., također potvrđuje da je „snaga Duha... jedina snaga kojom Crkva, poštujući u potpunosti autonomiju vremenitog područja, raspolaže”,⁶ a sve to – nastavlja pozivajući se na encikliku *Redemptor hominis*⁷ – s ciljem da ljudski život učini što čovječnijim i spriječi sve ono što bi takvom razvitku i ljudskom dostojanstvu bilo na putu (RH 14).

3.1. Društvena očekivanja od Crkve

Današnje društvo i država više ne uzimaju religiju kao svoj temelj. Time su dospjeli u tešku situaciju. Gdje pronaći snagu, koja će koliko-toliko osigurati nužnu homogenost društva i nutarnju regulaciju slobode? Veliki politički mislioci prošlih stoljeća su, unatoč kritičkog ili čak neprijateljskog stava prema religiji, uviđali i priznavali njezinu važnu ulogu upravo na ovom području. Bilo je doduše pokušaja da se ovaj problem riješi na drugi način. Tako se u 19. stoljeću očekivalo da bi ideja nacije i njezine mogućnosti utemeljenja političko-kulturnog identiteta mogle biti nova duhovna poveznica za društvo i državu. Međutim, ni ovaj, a ni kasniji ideološki utemeljeni koncepti, ne samo da nisu ispunili očekivanja, nego su imali katastrofalne posljedice. Za današnju, modernu,

⁵ K. Forster, *Zur Autonomie der irdischen Wirklichkeiten*, u: J. Sauer (izd.), *Zum Verhältnis von Staat und Kirche*, Bademia Verlag, Karlsruhe, 1976., str. 25 – 40, ovdje 31.

⁶ Ivana Pavao II., u: *Osservatore Romano* (njemačko tjedno izdanje), 25. 7. 1980.

⁷ Usp. također Ivan Pavao II., *Redemptor hominis* - Otkupitelj čovjeka, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2. izd., 1997., (kasnije u tekstu RH).

liberalnu i sekulariziranu državu bi se, po riječima stručnjaka pravnih znanosti E. W. Böckenfördea, moglo reći da živi od preduvjeta, koje sama ne može garantirati. U tom smislu su i dalje **živa očekivanja društva i države, da Crkva, odnosno vjerske zajednice preuzmu ulogu osiguravanja konsenzusa, pogotovo kad su u pitanju vrijednosti.**

U tom pogledu se posljednjih desetljeća u diskusiji posebno iskristaliziralo očekivanje da Crkva vrši funkciju utemeljenja vrijednosti. Ovo očekivanje proizlazi iz uvjerenja, da su vlastiti, često vrlo zahtjevni principi države, kao što su sloboda, zakonska jednakost, priznanje temeljnih ljudskih prava i dr. izričaji postulata, koji su sami potrebni utemeljenja. Najočitiji primjer za to je problem utemeljenja ljudskih prava. Zbog njihovog nedostatnog utemeljenja suvremeno liberalno tumačenje se sve češće završava u kontradikcijama.

Razumije se, utemeljenje vrijednosti, koje Crkva vrši ne može se ograničiti na imanentno, nego se okreće Objavi, odakle kršćanska vjera dobiva svoje istinsko određenje.

S druge strane od Crkve se očekuje, da vrijednosti prenosi i učvršćuje radeći na **promicanju i učvršćivanju konsenzusa** te suprotstavljajući se centrifugalnim tendencijama unutar društva i države. Budući da integracija pluralističkog društva uz pomoć izgradnje konsenzusa ne spada u duhovno poslanje Crkve, do takvog integrirajućeg učinka može, ali ne mora doći. Iz vjernosti svom poslanju Crkva se može osjećati pozvana da u svom govoru i djelovanju postupa i dezintegrativno, da bude znak kojem će se protiviti.

Očekivanja da se Crkva prema društvu i državi postavi kritički prisutna su kako izvan, tako i unutar Crkve. Crkva, koja je pozvana naviještati istinu koja se u Kristu objavila, ne može drugačije, nego – kao što kaže Ivan Pavao II. – da se u borbi zalaže za ono dostojanstvo, koje je čovjek dobio u Kristu (RH 10, 11). Ona mora nepravdu, izrabljivanje čovjeka od strane čovjeka, države, institucija ili ekonomskih struktura nazvati pravim imenom. Ona mora

prokazati svako nasilje protiv čovjeka, protiv njegova tijela, njegova duha, njegove savjesti ili njegovih uvjerenja.⁸

Konačno, Crkvi se pripisuje i uloga branitelja i čuvara vrijednosti. Time se misli na očekivanje da Crkva bude nešto poput „javne savjesti“, čuvarice moralnog reda. Ova se uloga posebno ističe u nekim kritičnim situacijama, npr. kad je čovjek u svom dostojanstvu, svojim pravima u toj mjeri u opasnosti, da bi se šutnja mogla smatrati izdajom kršćanske vjere.

Predmet tog očekivanja su određeni etički minimum i temeljne datosti ćudorednog i pravnog poretka, na čijem obdržavanju Crkva mora inzistirati, ako ne želi izdati svoje vlastito poslanje, a koji ujedno čine i nužni temelj državnog i društvenog poretka.⁹

U prosuđivanju važnosti religije i Crkve, posebno u razvijenim zemljama Zapada često stojimo pred paradoksalnom situacijom. Crkvi se sa strane većine građana, čak i u dobrano sekulariziranim društvima, pridaje velika važnost u političkom i društvenom životu, često s tendencijom da joj se još više ojača društvena pozicija. Od nje se očekuje pomoć u mnogim društvenim pitanjima i deficitima. Ona se **treba zalagati za život dostojan čovjeka, boriti se protiv siromaštva, nepravde, ugnjetavanja i socijalnih nejednakosti**. Od nje se očekuju odgovori na pitanja za smislom života, poticaji društvene solidarnosti i konkretne akcije pomoći bolesnima, usamljenima, obespravljenima i onima koje je moderni život, usmjeren isključivo na što veći učinak i užitak, gurnuo na rub društvenih zbivanja. S druge strane, Crkva nema istu takvu potporu u onim vidovima svog djelovanja, koji stoje u opreci s ciljevima pojedinca ili u naviještanju moralnih normi, koje za pojedince mogu značiti ograničenja ili žrtvovanje vlastitih predodžbi i načina života. Nalazimo se, dakle, pred problematičnim stavom, koji u vidu ima isključivo socijalne konsekvence kršćanstva, a previđa temeljnu

---

⁸ Ivan Pavao II., Govor od 21. 2. 1979., u: Osservatore Romano (njemačko tjedno izdanje), 2. 3. 1979., str. 2.

⁹ O ulozi Crkve usp. E. W. Böckenförde, Staat – Gesellschaft – Kirche, u: F. Böckle i dr. (izd.), Christlicher Glaube in moderner Gesellschaft, sv. 15, Herder, Freiburg, 1982., str. 5 – 120, ovdje 67 – 77.

činjenicu da Crkva svoj doprinos u rješavanju društvenih problema i oblikovanju društva može pružati, samo ako ne presuše njezini prvotni religiozni izvori. Bog je temelj čovjekove slobode i garant da društvena odgovornost ne završi u koristoljublju.

3.2. Temeljne vrijednosti iz kršćanske perspektive

U situaciji kad veza temeljnih vrijednosti s religioznim sve više slabi, a sve primjetnije stupa na scenu opasnost jednog vrlo problematičnog etičkog pluralizma, koji redovito završava u relativizmu i rastakanju bitnih moralnih načela, sve je teže naći odgovore na goruća pitanja, s kojima se suočavamo na području politike, gospodarstva, znanosti i tehnike, društvenih odnosa i dr. Odgovori koje nudi svakodnevni pragmatizam sve su kraćeg daha. Očekivanja da će znanost čovječanstvu dati odgovore na bitna pitanja i donijeti konačnu sreću graniče s naivnošću. Znanstveni razum i tehnika nisu u stanju ponuditi etičke i socijalne vrijednosti; oni ih i sami trebaju, jer bez njih, usprkos velikih dostignuća, završavaju u slijepoj ulici i postaju za čovjeka opasni.

Staro filozofsko pitanje „tko je čovjek?“ prirodne su znanosti zamijenile pitanjem „što je čovjek?“ Na takvo pitanje je, nažalost, moguće dobiti samo parcijalne odgovore, ali cjelina ostaje neshvaćena. Imamo mnoga mišljenja, ali nemamo ništa obvezujuće. Društvo, pak, koje nije u stanju odrediti ono što je obvezujuće i što nije podložno relativizmu, nije više sigurno samo u sebe. „Postoji ono neizrecivo“ - piše filozof Ludwig Wittgenstein. Etičke vrijednosti se ne mogu dobiti samo uz pomoć logike ili znanstvene racionalnosti. „Osjećamo, da čak, i kad bi sva moguća znanstvena pitanja dobila odgovore, naši životni problemi još uvijek ne bi bili ni dotaknuti“.¹⁰ Samo antropologija koja tematizira otvorenost ljudskog bića prema Bogu, može čovjeka utemeljiti u njegovu jedinstvu i cjelini.

---

¹⁰ L. Wittgenstein, *Tractatus logico-philosophicus*, Frankfurt a. M., 1963., str. 115.

Ona tematizira ono, „što kao skriveni uzrok i cilj nosi i omogućuje sve ljudsko: odnos čovjeka prema Bogu, njegovu upućenost na neraspoločivu i beskonačnu tajnu”.¹¹

Papa Ivan Pavao II. koji je živio u dva totalitarna sistema, posebno jasno i upечатljivo formulira postulate političke etike države i demokracije. Na početku njegove političke filozofije stoji princip „pravne države', u kojoj je suveren zakon, a ne ljudska samovolja”. Glavna zadaća takve države je zaštita slobode. Da bi vlast ostala unutar pravednih okvira Papa podsjeća na učenje Lava XIII. o trostrukoj podjeli vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku i njihovoj međusobnoj kontroli, što je za to vrijeme bila novina u katoličkom učenju. Budući da je dostojanstvo čovjeka ispred države i svih njezinih zakona, odnosno u njihovu temelju, čovjek je subjekt prava „što ih nitko ne smije vrijeđati: ni pojedinac, ni grupa, ni klasa, ni nacija, ni država” (CA 44).¹² Crkva cijeni demokratski sustav, podsjeća Ivan Pavao II. na stav Pija XII. iz Radio-poruke za Božić 1944. godine. Takav sustav je moguć samo u pravnoj državi i „na temelju ispravnog shvaćanja ljudske osobe”.

Ako se istina o čovjeku ne prihvaća, nego postane predmet političkih odluka i manipulacija većine, onda postoji opasnost zloupotrebe. „Demokracija bez načela” – kaže Papa – „lako se pretvara u otvoreni ili skriveni totalitarizam” (CA 46). Takav je totalitarizam uvijek na djelu, gdje se poriče objektivna, transcendentna istina o čovjeku. U takvom sustavu „trijumfira sila vlasti” i nametanje vlastitih mišljenja i interesa te instrumentaliziranje čovjeka. Prema tome, kaže Papa, „korijen modernog totalitarizma... može se naći u negaciji transcendentnog dostojanstva ljudske osobe, vidljive slike nevidljivog Boga...” (CA 44).

Od kolike je ogromne važnosti ta transcendentalna istina o čovjeku za utemeljenje i očuvanje vrijednosti, a time i za humano

---

¹¹ G. Greshake, *Mensch. I. Theologie des Menschen*, u: Görres Gesellschaft (izd.), *Staatslexikon. Recht – Wirtschaft – Gesellschaft*, sv. 3, Herder, Freiburg, 7. izd., 1987., str. 1096.

¹² Ivan Pavao II., *Stota godina – Centesimus annus*, KS, Zagreb, 2001., (kasnije u tekstu CA).

oblikovanje raznih područja osobnog i društvenog života želimo egzemplarno pokazati na nekoliko sljedećih pitanja.

a) Poštivanje nepovredivog dostojanstva čovjeka

Svojim razumom, a to se pokazuje u humanim znanostima i filozofiji, čovjek je u stanju prepoznati svoje središnje mjesto u društvu i uvjete humanog društvenog života. Međutim, kad govorimo o njegovom „nepovredivom” dostojanstvu, onda se ono ne da unutarstvetski, nego isključivo transcendentno utemeljiti. Ivan Pavao II. kaže: „...jedino mu vjera potpuno otkriva njegov istinski identitet” (CA 54). Samo prihvaćanje Apsolutnog, može biti temelj nepovredivosti ljudskog dostojanstva i brana protiv njegove instrumentalizacije. Zbog svoje utemeljenosti u Apsolutnom **čovjek nikada ne smije biti sredstvo, nego uvijek cilj djelovanja, pa prema tome i političkog djelovanja**. Stvoren na sliku Božju, **čovjek je osoba, a ne samo dio ljudske vrste**, produkt evolucije, član određene nacije, rase ili klase.

To dostojanstvo je vlastito svakom čovjeku, neovisno od njegove fizičke ili psihičke konstitucije i sposobnosti, boje kože, porijekla, socijalnog statusa ili neke druge razlike. Ono je temelj jednakosti među ljudima, temelj ljudskih prava i kao takvo zaslužuje pravnu zaštitu te bezrezervno i dosljedno zalaganje katoličkog političara. Svako političko rješenje mora se mjeriti tim mjerilom ljudskog dostojanstva.

b) Zaštita ljudskog života

To i takvo dostojanstvo temelj je drugih vrijednosti i apsolutnih i univerzalnih moralnih načela. U takva **moralna načela**, koji „ne dopuštaju ukidanja, iznimke ili kompromis” bilo koje vrste ubrajaju se prije svega **zabrane pobačaja i aktivne eutanazije**, kaže se u Doktrinalnoj noti o nekim pitanjima vezanim za sudjelovanja katolika u političkom životu. Katolički političari svojim djelovanjem i zakonima „moraju braniti temeljno pravo na život počevši od

njegova začeca do njegova prirodnog svršetka”.¹³ Dosljedno tome, protivan je dostojanstvu čovjeka tehnički zahvat u proces začeca, koji novi ljudski život ne gleda „kao plod i znak uzajamnog osobnog darivanja supružnika, njihove ljubavi i njihove vjernosti” (DV II, 1),¹⁴ nego proizvod tehničkog zahvata. Isto tako protivan je dostojanstvu čovjeka i njegovu pravu na život svaki oblik manipuliranja ljudskim embrijem bilo u svrhu znanstvenog eksperimentiranja ili medicinsko-tehničkog iskorištavanja (DV I, 4).

c) Zaštita braka i obitelji

Kršćanski političari moraju štiti i promicati obitelj, utemeljenu „na monogamnom braku između osoba različitog spola”, te pravo roditelja da odgajaju svoju djecu, što je zajamčeno i Općom poveljom o ljudskim pravima.¹⁵ Obitelj je „sjedište kulture života“ (CA 39). Ona „je prva i osnovna škola društvenosti“, u kojoj se djeca odgajaju „za bitne vrednote ljudskog života“ (FC 37).¹⁶

U govoru pred Papinskim vijećem za obitelj 8. veljače 2010. Benedikt XVI. kaže da je „obitelj zasnovana na braku između muškarca i žene najveća pomoć, koja se djeci može pružiti. Ona žele biti voljena od majke i oca, koji ljube jedno drugo i zajedno s oba roditelja stanovati, rasti i živjeti...”.¹⁷ Zakon darivanja, koji prožima obiteljski život – kaže Papa – odražava se i na ekonomski poredak i globalizaciju.

Zato u enciklici Ljubav u istini suvremenom toposu „homo oeconomicus” suprotstavlja svoju tvrdnju: „Ljudsko je biće stvoreno da bi bilo dar...” (CV 34).¹⁸

¹³ Doktrinalna nota, br. 4, str. 15.

¹⁴ Zbor za nauk vjere, Donum vitae – Dar života. Naputak poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja. Odgovori na neka aktualna pitanja, KS, Zagreb, 1987., (kasnije u tekstu DV).

¹⁵ Doktrinalna nota, br. 4, str. 15. Usp. također Povelja o pravima obitelji, br. 5, KS, Zagreb, 2. izd., 1990.

¹⁶ Ivan Pavao II., Obiteljska zajednica – Familiaris consortio. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu, KS, Zagreb, 1981., (kasnije u tekstu FC).

¹⁷ Osservatore Romano (njemačko tjedno izdanje), 26. 2. 2010.

¹⁸ Benedikt XVI, Caritas in veritate – Ljubav u istini, KS, Zagreb, 2009., (kasnije u tekstu CV).

- d) Zalaganje za temeljne vrijednosti:
istinu, slobodu, pravednost i ljubav

Ove četiri temeljne vrijednosti: **istina, pravednost, ljubav i sloboda povezane su „s dostojanstvom ljudske osobe** čiji istinski razvoj pospješuju... Njihovo je prakticiranje siguran i potreban put da bi se postiglo osobno savršenstvo i čovječniji društveni suživot”.¹⁹ Papa Ivan XXIII. ih uzima za temelj svog nauka o miru (PT 35).²⁰ Bez tih vrijednosti nije moguć uređen život ne samo unutar društava i država, nego i među državama. One su kriteriji kvalitete društvenih odnosa i daju odgovor koliko je određeni društveni sustav u skladu s dostojanstvom čovjeka. Nisu rezultat društvene komunikacije ili dogovora, nego njihov preduvjet. Predstavljaju nužno uporište za sve one koji su odgovorni za javne stvari ili koji moraju provoditi političke, ekonomske, kulturne i tehnološke reforme.²¹

- e) Vrijednost ljudskog rada

Kršćanski političar ne prosuđuje ljudski rad samo s objektivnog stajališta, tj. sa stanovišta njegove ekonomske vrijednosti. Prvi temelj vrednovanja rada je sam čovjek, njegov subjekt. Onaj koji radi je svjesna i slobodna osoba, koja „izvršava različita djelovanja u procesu rada, i ta djelovanja, neovisno o njihovu objektivnom sadržaju, treba da sva služe ostvarenju njegove humanosti, ispunjenju zvanja koje mu je svojstveno u ime humanosti, a to je da bude osoba“ (LE 6).²² Rad je „dobro koje odgovara dostojanstvu čovjeka, dobro koje izražava to dostojanstvo i uvećava ga“ (LE 9). Rad se s objektivnog stajališta može različito vrednovati. Puno je, međutim, važnije da ga se „mora procjenjivati po mjeri dostojanstva samog subjekta rada, to jest osobe, čovjeka koji radi“ (LE 6).

---

¹⁹ Papinsko vijeće „Iustitia et pax”, Kompendij socijalnog nauka Crkve, 197, KS, Zagreb, 2005., str. 152, (kasnije u tekstu Kompendij).

²⁰ Ivan XXIII., *Pacem in terris*, u: M. Valković (ured.), *Sto godina socijalnog nauka*, KS, Zagreb, 1991., (kasnije u tekstu PT).

²¹ Usp. Kompendij, br. 197, str. 152.

²² Ivan Pavao II., *Laborem exercens – Radom čovjek*, KS, Zagreb, 2. izd., 1981., (kasnije u tekstu LE).

Iz te perspektive gledano, različito ekonomsko vrednovanje rada **ne smije voditi razlikama u vrednovanju osobnog dostojanstva čovjeka radnika**. Iz ovakvog pristupa slijede važne etičke implikacije: Ako rad služi ostvarenju čovjeka, onda čovjek ima pravo na rad i to pravo treba biti i zakonom zaštićeno. Nezaposlenost tada više nije samo ekonomski problem, nego je zapreka ostvarenju čovjeka i njegove humanosti. Ako rad dobiva svoju vrijednost ne toliko od objektivnog sadržaja, koliko od činjenice da je subjekt rada čovjek, onda vrijedi pravilo da rad postoji radi čovjeka, a ne čovjek radi rada (LE 6); onda – prema starom nauku Crkve – rad ima prednost pred kapitalom (LE 12). Sam pojam rada se proširuje. Više to nije samo onaj rad kojim se zarađuje ili manualni rad u klasičnom smislu, nego svaka vrsta rada koja služi čovjeku: rad intelektualca, znanstvenika, političara, žene u domaćinstvu i odgoju djece itd. (LE 9).

f) Ekonomija u službi čovjeka

Da li je nakon propasti komunizma i njegove ekonomije narodima istočne i jugoistočne Europe preostalo da se jedino prepuste kapitalizmu? Za Ivana Pavla II. ne postoji samo alternativa socijalistička ili kapitalistička ekonomija.

Nakon propasti socijalističke privrede za Papu i dalje ostaje pitanje, o kakvom je kapitalizmu riječ. Dok Papa odbacuje kapitalizam „u kojem sloboda na ekonomskom sektoru nije stavljena u čvrst juridički kontekst”, dotle prihvaća kapitalizam kao „ekonomski sustav koji **priznaje temeljnu i pozitivnu ulogu poduzetništva, tržišta, privatnog vlasništva i, dosljedno, odgovornosti** za sredstva proizvodnje, slobodnog ljudskog stvaralaštva na sektoru ekonomije...” (CA 42).

U skladu s principom supsidijarnosti naglašava se važnost slobodne inicijative, kreativnosti i odgovornosti pojedinca, što država mora omogućiti (CA 32).

Međutim, učinci tržišta nisu sami po sebi pravedni, privatno vlasništvo ima i mora imati i **socijalnu dimenziju**, a materijalna dobra – u skladu sa starim učenjem Crkve o općoj namjeni dobara – moraju nužno i trajno biti **usmjerena prema općem dobru** (CV 36).

To su samo neki od naglasaka koje katolički socijalni nauk ističe ukazujući na nužnost intervencija politike, koja treba postaviti pravni okvir i pravedne uvjete ekonomskog poslovanja imajući u vidu ne samo aktivne sudionike tržišnog natjecanja, nego i one grupe društva koje su upućene na solidarnost drugih. Prepuštena sama sebi i svojim specifičnim pravilima ekonomija brzo zapadne u kušnju da dominira i određuje pravila, kojima se sve drugo ima podložiti.

U svijetu ekonomije, ali i politike, često se zaboravi, da se osim čisto ekonomskih principa te aspekata troška i dobiti u obzir mora uzeti i pravednost, poštenje, solidarnost, etika. Sve skupa bi se moglo izraziti dvama temeljnim principima ekonomskog djelovanja, a to su **sloboda i odgovornost. Ekonomsko djelovanje bez moralnih principa proizvodi trajno upitne rezultate.**

g) Solidarnost sa siromašnima i obespravljenima

Obveza solidarnosti u socijalnom nauku Katoličke crkve polazi, s jedne strane, od činjenice da u stvarnosti postoje nejednakosti među ljudima što se tiče okolnosti njihova života, njihovih sposobnosti, njihova društvenog statusa, a s druge strane, od činjenice da svi ljudi imaju isto ljudsko dostojanstvo. Iz toga slijedi obveza djelovanja, kojim onaj koji je jači pritječe u pomoć onome tko je slabiji u toj mjeri da može živjeti dostojno čovjeka. U enciklici *Socijalna skrb*²³ Ivan Pavao II. piše: „Oni koji imaju veći utjecaj, jer raspolažu većim dobrima i zajedničkim uslugama, moraju se osjećati odgovornima za slabije i biti spremni s njima dijeliti ono što posjeduju”. Ova obveza vrijedi kako između pojedinih osoba, tako isto i za međunarodne odnose. Ovakva solidarnost je put prema istinskom razvoju manje razvijenih, ali isto tako i put prema miru. Podsjećajući na moto pape Pija XII.: „mir je plod pravednosti”, Ivan Pavao II. iz perspektive brige i odgovornosti jednih za druge kaže: „mir je plod solidarnosti” (SRS 39). Među ljudima postoje ljudske i prirodne spona koje ih povezuju i potiču na solidarnost.

---

²³ Ivan Pavao II., *Socijalna skrb – Sollicitudo rei socialis*, KS, Zagreb, 1998., (kasnije u tekstu SRS).

Međutim, u svjetlu vjere se „pokazuje novi model jedinstva ljudskog roda, na kojem se u konačnici mora nadahnjivati solidarnost”, a to jedinstvo je utemeljeno na bratstvu svih ljudi, koje proizlazi iz zajedničkog Božjeg oćinstva (SRS 40).

Naša dosadašnja razmišljanja o moralnim vrijednostima, načelima i područjima primjene nisu obuhvatila sve moguće aspekte. To nam i nije bila namjera. Ovo što smo iznijeli nisu samo „konfesionalne vrijednosti”, koje bi vrijedile samo za katolike. Naprotiv, autonomija političke sfere, da bi ostala ljudska, živi od priznavanja onih načelnih istina, koje proizlaze iz ljudskog bića, tj. iz naravnog moralnog zakona. U narednoj točki želimo se osvrnuti na još jedan vrlo važan aspekt političkog djelovanja, a to je pitanje općeg dobra, koje proizlazi iz „dostojanstva, jedinstva i jednakosti svih osoba”.²⁴

3.3. Opće dobro – cilj političkog djelovanja i zadaća svih članova društva

Opće dobro kao sveukupnost političkih uvjeta za osobni razvoj svakog pojedinog ćovjeka u demokraciji je zadaća svih. Prema tome je i politika kao rad za opće dobro, kao oblikovanje javnog poretka obveza svih. Za kršćanina je ona zapovijed ljubavi prema blišnjemu, ona je oblik služenja i on se kao vjernik od te zadaće ne može isključiti.²⁵

S pravom kaže papa Ivan Pavao II. u svojoj Apostolskoj pobudnici o pozivu i poslanju laika u Crkvi i svijetu „Christifideles laici”²⁶: Zbog kršćanskog oživljavanja „vremenitog reda... vjernici laici ne mogu se nipošto odreći sudjelovanja u 'politici', to jest u mnogostrukom i raznovrsnom gospodarskom, društvenom, zakonodavnom, upravnom i kulturnom promicanju općeg dobra... Nipošto ne mogu biti opravdanje ni za skepticizam ni za povlaćenje kršćana iz politike optužbe o laktašenju, idolatriji vlasti, sebićnosti i

---

²⁴ Kompendij, br. 164, str. 127.

²⁵ Isto, 1, str. 8.

²⁶ Ivan Pavao II., Christifideles laici – Vjernici laici. O pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu, KS, Zagreb, 1990.

korupciji kad je riječ o nosiocima vlasti, članovima parlamenta, vladajuće klase, političke partije, kao ni dosta rašireno mišljenje da je politika mjesto neizbježne moralne opasnosti” (42). Prema tome **nesudjelovanje u političkim pitanjima i procesima, ne samo da je neprikladno za oblikovanje javnog poretka i promicanje općeg dobra, nego je i moralno neprihvatljivo.** Za prožimanje javnog života duhom Evanđelja nisu dovoljni samo vjera i volja za promicanjem dobra.

Potrebni su angažman u javnim ustanovama te kompetencija u znanstveno-tehničkom i stručnom području povezana s „čudorednim propisima” i „višim vrednotama duha” (PT 147 – 150).

Stručna kompetencija i profesionalno iskustvo zajedno s vjerom posvjećuju kršćaninu da njegovo zalaganje za mir, slobodu, pravедnost uvijek ostaje nesavršeno, jer je obilježeno konstitucionalnom lomljivošću ljudske naravi, tako da je političko djelovanje radi toga neprikladno za realizaciju raja na zemlji. Naime, između politike i spasenja postoji načelna razlika. Ta razlika je nužan uvjet za opće dobro. Zasluga je kršćanske objave i njome obilježene europske kulture da je, kako se kaže u izjavi Biskupske sinode za Europu od 13. 12. 1991. godine, otkrila razliku između religioznog i političkog poretka.

Ivan Pavao II. upozorava na opasnosti koje dolaze od miješanja vjerske i političke sfere: „Do krajnje osjetljivih prilika dolazi kada neka specifično vjerska norma postane, ili teži postati, državni zakon, ne vodeći računa o razlikovanju između pitanja iz religijske domene i onih za koje je mjerodavno političko društvo”.²⁷ Sve što na političkom planu uspije, zaostaje bitno za savršenstvom i potrebno je poboljšanja, nosi na sebi biljeg provizornosti. Radi toga se kršćanin u svom političkom zalaganju mora čuvati dviju krajnosti: S jedne strane, ne smije se u očekivanju boljeg svijeta nakon smrti pomiriti s lošim uvjetima u ovom životu, a s druge strane ne smije pokušati uz pomoć politike ostvariti konačno ispunjenje biblijskih eshatoloških nada, s ciljem stvaranja raja na zemlji. Tamo gdje čovjek podlegne

---

²⁷ Ivan Pavao II., Poruka za Svjetski dan mira 1991.: „Ako želiš mir, poštuju savjest svake osobe”, 4; vidi također i Doktrinalna nota, br. 6, str. 17s.

toj napasti, politika se, upozorava Ivan Pavao II. „pretvara u 'sekulariziranu religiju'“ koja ne preže ni od upotrebe laži i nasilja, kako bi ostvarila svoj plan savršenog društva (usp. CA 25).

Za razliku od liberalne filozofije koja realizaciju općeg dobra utemeljuje u ugovoru pojedinaca s ciljem osiguranja njihovih opravdanih interesa, katolički socijalni nauk izvodi nužnost općeg dobra iz socijalnosti, koja izvire iz čovjekove osobnosti. Ono što se pod općim dobrom podrazumijeva, nije time automatski određeno; ne postoji nikakav a priori sadržajno određen i trajan poredak, nego postoji zadaća djelovanja i oblikovanja takvog poretka, koji će biti na dobro svih.

Ako pokušamo opće dobro pobliže sadržajno odrediti, onda nalazimo npr. kod sv. Tome Akvinskog mišljenje, da je smisao općeg dobra mir (De regno I,15). Mir je u njegovo vrijeme bio nužno povezan s pravednošću. Danas ga mi povezujemo i s idejom ljudskih prava, koja uključuje slobode te politička i socijalna prava.

Da li su političke stranke, koje okupljaju najveći dio političara, uopće u stanju raditi na ostvarenju općeg dobra? Nije li pripadnost stranci i služenje općem dobru kontradikcija u sebi? Pojedine stranke mogu legitimno biti bliske određenim društvenim grupama s njihovim specifičnim interesima. One čak imaju i zadaću da u javnosti i u političkom životu zastupaju interese određenih društvenih grupa. Ali **one moraju biti više od interesnih skupina**. One moraju svoje stranačko djelovanje podrediti općem dobru, pa prema tome moraju biti u stanju integrirati različite interese u cjelokupni koncept vođenja društva i to na način da to bude prihvatljivo za sve društvene grupe. Budući da opće dobro nije jednom zasvagda definirano, nego nastaje u procesu oblikovanja političke volje, onda je razumljivo da takav proces podrazumijeva konkurenciju različitih koncepata općeg dobra.

U tom smislu ne samo da je opravdano postojanje različitih političkih stranaka, nego su mogući različiti načini ostvarenja političkih ciljeva. Taj pluralizam se „ne smije pomiješati s nejasnim pluralizmom u odabiru moralnih načela ili bitnih vrijednosti”.²⁸

---

²⁸ Doktrinalna nota, br. 3, str. 12.

Crkva zato priznaje svojim članovima pravo na slobodan odabir političkih stranaka u kojima će sudjelovati, kao i mogućnost različitih načina djelovanja na ostvarenju političkih ciljeva, ukoliko su oni **u skladu s moralnim vrijednostima i normama.**

Katolici su dužni pridržavati se kršćanskog moralnog i društvenog učenja.²⁹ Naime, pred vjernika laika se postavlja zadaća „da bude moralno dosljedan u svojoj savjesti, koja je jedna i nepodijeljena”.³⁰

Da bi laici bili u stanju odgovoriti svom poslanju potrebno je da **pravilno oblikuju svoju kršćansku savjest** i da se drže vjerskih istina i načela društvenog nauka Crkve (LG 36, 4; GS 16), te da se trude **oko stjecanja prave stručnosti** na područjima, na kojima djeluju kao građani svijeta (GS 43, 2). Budući da laici nisu pasivni članovi Crkve, i – kako je još davne 1946. godine primijetio Pio XII. – nisu samo u Crkvi, nego su Crkva³¹, oni trebaju, vođeni svojom kršćanskom mudrošću i smjernicama crkvenog učiteljstva, **vršiti svoju vlastitu zadaću.** Pri tome – kaže II. Vatikanski koncil – imaju pravo od svećenika očekivati „svjetlo i duhovnu snagu”, ali „neka ne misle da u njihovi pastiri uvijek tako stručni da mogu imati spremno konkretno rješenje za svako pa i najteže pitanje koje iskrsne ili da su oni za to poslani” (GS 43, 2). Ovim riječima se s jedne strane želi ukazati na dualitet zadaća, kad je u pitanju djelovanje na razini profane stvarnosti i razini spasenja, a s druge strane se želi izbjeći opasnost dualističkog zastranjenja. Djelovanje u svijetu uključuje i spasenjsku dimenziju i obratno. Isto tako, navedene riječi iz *Gaudium et spes* žele s jedne strane spriječiti odluke laika, koje se ne bi obazirale na učenje crkvenog učiteljstva i moralna načela, a s druge strane se želi izbjeći klerikalne tendencije odlučivanja o svemu i svačemu ili – kako kaže K. Forster – „klerikalistički monizam”.³²

---

²⁹ Isto

³⁰ Isto, br. 6, str. 19.

³¹ Pius XII., *Die Völkerumspannende Einheit der Kirche, ihr Einfluss auf die Grundlagen der Gesellschaft.* Ansprache am 20. Februar 1946., u: A.-F. Utz / J.-F. Groner (izd.), *Aufbau und Entfaltung des gesellschaftlichen Lebens. Soziale Summe Pius XII.*, sv. 2, Paulus Verlag, Freiburg Schweiz, 1954, br. 4106.

³² K. Forster, *Zur Autonomie der irdischen Wirklichkeiten*, str. 29s.

Zaključak

Koje god pitanje iz ljudskog osobnog i društvenog života uzeli, uvijek se, neovisno i o svjetonazorskim stavovima, pokazuje potreba da se u rješavanju tih pitanja postupa **u skladu s određenim moralnim vrijednostima**. One određuju svakodnevno ponašanje i djelovanje ljudi u svim područjima i zvanjima. S njima se čovjek suočava već od najranije svoje dobi, kad ga roditelji ili odgojitelji upućuju na pravi put.

Politika kao bavljenje stvarima od općeg interesa, kolikog po svojoj naravi, s jedne strane, zaslužuje posebno poštovanje i priznanje, toliko je više izložena pažljivom oku i kritici javnosti. Istina je da se neki birači prigodom izbora u svojim odlukama više daju voditi nekim površnostima, kao npr. samim izgledom političara, njegovim humorom, i sl., nego vjerodostojnošću njegovih riječi ili djelovanja. Ekstremizam, isključivost i netrpeljivost prema pripadnicima drugih nacionalnosti ili vjera, – osobito u ovoj našoj domaćoj društvenoj stvarnosti – nažalost, oprobani je recept za uspjeh nekih političara. Druge se bira, jer su „naši”, kao da su bogodani da stalno budu na važnim političkim pozicijama, u što s vremenom počinju i oni sami vjerovati, a da zapravo nikada ništa dobrog nisu učinili za one koji su ih birali kao ni za opće dobro. Istina je, također, da je političko pamćenje nekih birača vrlo kratkog daha, pa svoje glasove daju kandidatima čija je prošlost u najmanju ruku sumnjiva. Međutim, unatoč svim tim pojavama, građane ne treba podejnjivati.

Kad-tad će se i kod tih birača postaviti pitanje **moralnog integriteta političkog djelatnika**. Onda se pokazuje da su građani puno spremniji prihvatiti i otežane životne prilike i velike žrtve, ako su one plod objektivnih okolnosti, nego ako se radi o osobnom ili grupnom nepoštenju, korumpiranosti ili kriminalu političara.

Spremniji su prihvatiti, pa i oprostiti pogrešne odluke političara, koji je radio iz poštenih namjera i u dobroj vjeri, nego one njegove postupke, koji su bili motivirani vlastitim egoizmom i koristoljubivošću.

Postoje, također, i građani, koji političare gledaju kao nadljude. U skladu s tim, od političara ponekad očekuju i nemoguće. Političari tada moraju snositi odgovornost ne samo za vlastite postupke, nego i za pogrešne odluke pojedinaca ili grupa.

Ako se to ne dogodi, reakcija može biti neizlazak na izbore ili davanje glasa političkim grupacijama, čiji su programi – gledano iz moralne perspektive – problematični ili koje su zbog svoje snage beznačajne.

Građani imaju pravo očekivati i tražiti da se njihovi politički predstavnici, bez razlike o kojem svjetonazoru se radi, **u svom ponašanju i djelovanju drže moralnih vrijednosti i načela**, te da svojim političkim djelovanjem priznaju moralne vrijednosti onih koji su ih birali. To vrijedi svakako za političare koji su vjernici, to vrijedi i za političare katolike. Ovdje vrijedi pravilo: „Kome je mnogo dano od njega će se mnogo tražiti; kome je mnogo povjereno, od njega će se više iskati“ (Lk 12, 48).

Političari koji se u svom djelovanju drže moralnih načela i koji to svojim životom potvrđuju zaslužuju priznanje i potporu. Tim više jer se oni ne rijetko mogu osjetiti napuštenima, posebno od onih za koje se zauzimaju, jer su često izloženi nepravednom etiketiranju, ismijavanju i optužbama za konzervativizam. Teško je u takvoj situaciji održati se na visini i izdržati u dosljednom zauzimanju za moralno prihvatljivu politiku. Međutim, još je teže izdržati politiku bez moralnih vrijednota, ali to vrijedi ne samo za politiku, nego za sva područja ljudskog života.

Kratice

- GS Gaudium et Spes (Radost i nada), Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu Drugog vatikanskog sabora, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 50), Zagreb 2008.
- LG Lumen gentium (Svjetlo naroda) Dogmatska konstitucija Drugog vatikanskog sabora o Crkvi, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 63) Zagreb, 2008.
- RH Ivan Pavao II., Redemptor hominis (Otkupitelj čovjeka), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2. izd., 1997.
- CA Ivan Pavao II., Centesimus annus (Stota godina) Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.
- DV Zbor za nauk vjere, Donum vitae (Dar života). Naputak poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja. Odgovori na neka aktualna pitanja, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987.
- FC Ivan Pavao II., Familiaris consortio (Obiteljska zajednica), Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1981.
- CV Benedikt XVI, Caritas in veritate (Ljubav u istini), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.
- PT Ivan XXIII., Pacem in terris (Mir na zemlji), u: M. Valković (ured.), Sto godina socijalnog nauka, KS, Zagreb, 1991.
- LE Ivan Pavao II., Laborem exercens (Radom čovjek), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2. izd., 1981.
- SRS Ivan Pavao II., Sollicitudo rei socialis (Socijalna skrb), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998.

Sadržaj

Predgovor	3
Uvod	9
1. Izazovi političkog djelovanja	13
2. Moralne vrijednosti kao temelj političkog djelovanja	17
3. Odnos Crkve prema politici	21
<i>3.1. Društvena očekivanja od Crkve</i>	23
<i>3.2. Temeljne vrijednosti - iz kršćanske perspektive</i>	26
a) Poštivanje nepovredivog dostojanstva čovjeka	28
b) Zaštita ljudskog života	28
c) Zaštita braka i obitelji	29
d) Zalaganje za temeljne vrijednosti: istinu, slobodu, pravednost i ljubav	30
e) Vrijednost ljudskog rada.....	30
f) Ekonomija u službi čovjeka	31
g) Solidarnost sa siromašnima i obespravljenima	32
<i>3.3. Opće dobro - cilj političkog djelovanja i zadaća svih članova društva</i>	33
Zaključak	37
Kratice	39